

İlk 1 Mayıs Şiiri İlk 1 Mayıs Marşı Kısaca Osmanlı Devletinde Ve Cumhuriy

– Sami Biber · 02 Mayıs 2022

İLK 1 MAYIS ŞİİRİ- İLK 1 MAYIS MARŞI- KISACA OSMANLI DEVLETİNDE VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA 1 MAYIS ---1. BÖLÜM---

Kısaca desem de beni bilirsiniz pek kısa yazı yazamam. O bakımdan şimdiden affınıza sığınıyorum ve bir 1 Mayıs yazısına alışlagelmişin tamamen dışına çıkarak "Bismillah" deyip başlıyorum. *****

1 Mayıs 1886'da Amerika İşçi Sendikaları Konfederasyonu önderliğinde işçiler günde 12 saat, haftada 6 gün olan çalışma takvimine karşı, günlük 8 saatlik çalışma talebiyle iş bıraktılar. Chicago'da yapılan gösterilere yarım milyon işçi katıldı. Luizvil'de (Kentaki) 6 binden fazla siyah ve beyaz işçi, birlikte yürüdü. O dönemde Luizvil'deki parklar, siyahlara kapalıydı. İşçiler, sokaklarda yürüdükten sonra hep birlikte Ulusal Park'a girdi. Her eyalet ve kentte, siyah ve beyaz işçilerin birlikte yaptığı gösteriler, gazeteler tarafından, 'Böylece önyargı duvarı yıkılmış oldu' şeklinde yorumlanmıştı.

Grev ve gösteriler, 1 Mayıs'tan sonra da sürdü. İşçilerin çoğu 3 Mayıs'ta sokaklara çıktılar. McCormick'e ait fabrikadan çıkarılan ve grevde olan işçiler de miting yaptılar. Miting sona ermek üzereyken McCormick fabrika düdüğünü çalarak, içerideki grev kırıcıları dışarı çıkarttı. Grev kırıcıları protesto etmek için bir grup işçi fabrikaya yöneldi. İşçilere ateş eden polis, 4 işçinin ölmesine, onlarcasının yaralanmasına neden oldu.

Grev ve gösteriler, 1 Mayıs'tan sonra da sürdü. İşçilerin çoğu 3 Mayıs'ta sokaklara çıktılar. McCormick'e ait fabrikadan çıkarılan ve grevde olan işçiler de miting yaptılar. Miting sona ermek üzereyken McCormick fabrika düdüğünü çalarak, içerideki grev kırıcıları dışarı çıkarttı. Grev kırıcıları protesto etmek için bir grup işçi fabrikaya yöneldi. İşçilere ateş eden polis, 4 işçinin ölmesine, onlarcasının yaralanmasına neden oldu.

Bu saldırıyı protesto etmek için 4 Mayıs'ta Haymarket Alanı'nda miting düzenlendi. Miting tam dağılırken, kürsünün önüne, nereden geldiği belli olmayan bir bomba atıldı. Hemen polisin önünde patlayan bomba nedeniyle 7 polis öldü, 69'u ise yaralandı. Olaydan sonra yüzlerce işçi tutuklandı. Tutuklanan işçilerden sekizi yargılanmak üzere seçildi: Aralarından en gençleri olan Louis Lingg idamından bir gün önce intihar etti.

1889'da toplanan İkinci Enternasyonal'de Fransız bir işçi temsilcisinin önerisiyle 1 Mayıs gününün tüm dünyada Birlik, Mücadele ve Dayanışma Günü olarak kutlanmasına karar verildi. O gün bugündür de kutlanır.

***** Peki Osmanlı Devletinde ne zaman başladı 1 Mayıs Kutlamaları?

Osmanlı Devletinde ilk 1 Mayıs kutlamasının 1906 Yılında İzmir'de yapılmaya çalışıldığını görmekteyiz.

Evet.. Henüz daha II. Meşrutiyet ilan edilmeden önce İzmir'de Celil ve İsameddin Efendi adlı iki kişi (büyük ihtimalle iki gazeteci) özellikle işçilerin gittikleri kahvelerde el ilanları dağıtarak işçileri 1 Mayıs'ı kutlamaya davet ettiler aynen şöyle:

“Yurtsever Kardeşlerim ! Şerefli Gazete Çalışanları !

Haberiniz olsun ki: 1 Mayıs Dünya İşçileri Bayramı münasebetiyle amele kıraathaneleri civarındaki tren istasyonu mevkiinde toplantı ve gösteri vardır.”

Herhalde Basmane Garı civarında yapılması düşünülmüştü bu kutlamanın ama böyle bir toplantı ve gösteri yapıldı mı bilemiyoruz. Yine de Osmanlı topraklarındaki ilk 1 Mayıs kutlama girişimi buydu.

Kapsamlı ve en donanımlı 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlaması ise ilk kez II. Meşrutiyetin ilanından hemen 1 yıl sonra Üsküp'te yapıldı.

İttihat ve Terakki II. Meşrutiyet ilan edilinceye kadar bu gibi faaliyetleri oldukça özgürlükçü ve hürriyetçi faaliyetler olarak görüp desteklese de II. Meşrutiyetin ilanından sonra artık yönetime ağırlıklarını koyunca tam aksine düşmanca bir tutum izlemeye başladı hatta 1908'de çıkarılmış olan Tatil-i Eşgal kanununa ek maddeler ilave ederek her türlü grevi ve işi yavaşlatmayı yasakladı. 1 Mayısçılar Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmuşlardı ama caymaya da hiç niyetleri yoktu.

1912 Yılında yapılan ve tarihe “ Sopalı seçim ” Diye geçen seçimlerde Meclis-i Mebusan'da çoğunluğu ele geçiren İttihat ve Terakkiden her şeye rağmen yine de umudunu kesmemiş olan 1 Mayısçılar tüm engellemelere rağmen o yıl hem İstanbul'da hem de Selanik'te 1 Mayısı kutladılar ama 1913'de İttihat ve Terakki artık son çareye baş vurarak sıkı yönetim ilan etti. Söylemeye gerek uzun süre devam eden bu sıkı yönetimle birlikte çok arzu etmiş oldukları Hürriyet-Musavat(eşitlik)-Uhuvvet(Kardeşlik) ve Adalet'e de kavuşmuş oldular (!)

Uzun sözün kısası: 1919 yılına kadar Osmanlı topraklarında bir daha 1 Mayıs kutlanamadı.

1919'a geldiğimizde ülke artık düşman işgali altındaydı. Bu işgal sırasında Hüseyin Hilmi adlı bir kişi 1919 Şubatında Sosyalist Fırkayı kurdu ve o senenin 1 Mayısında İstanbul ve İzmir'de binlerce kişinin katılımıyla yine kutlama yapıldı. Fakat işin komiği 1 Mayısı kutlayanlar engellemeye çalışanları işgalcilerin köpeği olarak görürken 1 Mayıs'a karşı olanlar da 1 Mayısı kutlayanları işgalcilerin köpeği

olarak görüyor böyle bir zamanda grev gibi 8 saat çalışma hakkı gibi haklar için mücadele etmek yerine vatanın kurtuluşu için emperyalistlerle mücadele etmenin daha doğru olduğunu söylüyorlardı. İşin aslına bakacak olursanız Bolşevik Rusya Milli Mücadeleyi desteklediği için sosyalistler de desteklemekteydiler.

1920 Yılı'nın 1 Mayıs'ında yani TBMM'nin açılışından bir kaç gün sonra 1 Mayıs yine Sosyalist Fırkanın öncülüğünde üzerlerinde mavi gömlekler yakalarında kızıl rozetler ve boyunlarında kızıl kravatlar olan sosyalistler ve işçiler tarafından Haliç'ten Beyoğlu'na kadar yürüyerek kutlandı. Katılımcıların ellerinde "Dünyanın bütün işçileri birleşin" yazılı pankart ve Karl Marx'ın resimleri vardı. Böylece Karl Marx da artık Osmanlı topraklarında sahalara inmişti hem fikirleri hem de posterleriyle.

Ancak burada bir noktanın da altını çizelim: Bizim ilk 1 Mayısçılarımız ya da ilk sosyalistlerimiz içinde dindar insanlar bir hayli fazlaydı. Mesela 1920'de "Rus Bolşevizmi İşgalci Olabilir mi?" Başlıklı bir konuşmanın konuşmacısı hem bir milletvekili hem de şeyhi: Bursa Milletvekili Şeyh Servet Efendi. (Abdullah Servet Akdağ) Bu tabii ki tek örnek değildi. Daha pek çok örnek vardı.

1 Mayıs 1922'de Türk ordusu Büyük Taarruz için hazırlıklar yaparken İstanbul Sultanahmet Meydanından Pangaltı'ya kadar yapılan bir yürüyüşle 1 Mayıs yine kutlandı. Aynı yıl İzmir'de de kutlama yapıldı. Ankara'da ise Halk İştirakiyun Fırkası öncülüğünde ve hatta bazı milletvekillerinin de katılımıyla 1 Mayıs kutlamaları yapıldı.

1923 Yılında artık 1 Mayıs kutlamalarının hem bir adı hem de şiiri vardı:

1 Mayıs İşçi Bayramı bu tarihte resmi olarak ve "Amele Bayramı" Adıyla kutlandı.

Peki İşçi Bayramına "Amele Bayramı" adını kim verdi?

"Amele Bayramı" Adı 17 Şubat- 4 art 1923 Tarihleri arasında süren İzmir İktisat Kongresinde verilen bir isim olduğuna göre ve dahi İzmir İktisat Kongresi Atatürk'ün düzenlediği bir kongre olduğuna göre demek ki Amele Bayramı adı da Atatürk tarafından verilmiş olsa gerek.

1 Mayıs İşçi Bayramı 1923'de artık Amele Bayramı olduğu gibi bir de şiiri yazıldı. Hem de kadın bir şair tarafından.

Evet... Soyadı kanunundan Sonra "Bükülmez" soyadını alacak olan ve gerçekten de zorluklar karşısında bükülmeyen ilk sosyalist kadınlardan Yaşar Nezihe Bükülmez 1 Mayısın şiirini de yazdı. Şöyle ki:

1 MAYIS İÇİN...

Ey işçi...

Bugün hür yaşamak hakkı seninken
Patronlar o hakkı senin almışlar elinden.

Sa'yınla edersin de "tufeyli"leri zengin
Kalbinde niçin yok ona karşı yine bir kin?

Rahat yaşıyor, işçi onun emrine münkâd;
Lakin seni fakr etmede günden güne berbâd.

Zenginlere pay verme, yazıktır emeğinden.
Azm et de esaret bağı kopsun bileğinden.

Sen boynunu kaldır ki onun boynu bükülsün.
Bir parça da evlatlarının çehresi gülsün.

Ey işçi...

Mayıs birde bu birleşme gününde
Bîşüphe bugün kalmadı bir mani önünde...

Baştanbaşa işte koca dünya hareketsiz;
Yıllarca bu birlikte devam eyleyiniz siz.

Patron da fakir işçilerin kadrini bilsin
Ta'zim ile, hürmetle sana başlar eğilsin.

Dün sen çalışırken bu cihan böyle değildi.
Bak fabrikalar uykuya dalmış gibi şimdi.

Herkes yaya kaldı, ne tren var, ne tramvay
Sen bunları hep kendin için şan-ü şeref say.

Bir gün bırakınca işi halk şaşkına döndü
Ses kalmadı, her velvele bir mum gibi söndü.

Sayende saadetlere mazhar beşeriyet;
Sen olmasan etmezdi teali medeniyet

Boynundan esaret bağını parçala, kes, at!
Kuvvettedir hak, hakkını haksızlara anlat.

Peki ilk marş ve daha sonraki kutlamalar?

O da Ramazan bayramından sonra İnşallah.